

O EFIGIE INEDITĂ A REGELUI CAROL I

Alexandra Țântăreanu

O mamentația, văzută ca un adaos al operei de arhitectură¹, care altfel ar îndeplini, indiferent de mărimea și de destinația sa, doar funcția sa de bază, are ca potențial manifestări artistice, în cazul reprezentărilor mai valoroase, decorative sau simbolice, în eventualitatea în care comanditarul casei dorește să exprime în mod alegoric particularități legate de meseria sau de preocupările sale. În oricare dintre situații însă, aspectele decorative ale clădirilor pot evidenția statutul social al beneficiarului casei, gustul său pentru conformism sau pentru originalitate și chiar imagini care se referă la exprimarea în mod vizibil a idealurilor naționale. Foarte sugestive în acest sens sunt personalitatea și imaginea lui Mihai Viteazul, atât de des evocate literar și iconografic pe parcursul secolului al XIX-lea și a cărei simbolistică nu poate fi separată de efervescența politică și socială a epocii.²

Iconografia lui Carol I în toate manifestările sale (artistic, numismatic, medalistic, filatelic) este vastă și a atins un punct culminant în anul jubiliar 1906³, când a fost sărbătorită în mod deosebit împlinirea a 40 de ani de domnie a regelui. Ceea ce este rar întâlnit și astfel mai puțin cunoscut în iconografia sa este un tip de efigie executat în altorelief și realizat din stuc, întâlnit pe o casă din Alexandria, județul Teleorman, de pe strada Alexandru Colfescu, nr.18. (il. 1)

Ineditul reprezentării pune, la prima vedere, probleme de autenticitate în sensul identificării reliefului cu chipul regelui, însă pot fi aduse câteva argumente în sprijinul asocierii dintre elementul decorativ analizat și Carol I în anii bătrâneții: asemănarea fizică izbitoare, datarea casei în anul jubileului și modalitatea de dispunere în spațiu a datei construcției, aceasta flancând portretul sculptat. (il. 2)

Se poate pune întrebarea dacă efigia ce împodobește casa din Alexandria ar putea fi chiar un portret al proprietarului, însă dovezile nu sprijină această ipoteză, care, fără a fi imposibilă, rămâne la stadiul de simplă speculație.

Casa este realizată în stil eclectic franțuzesc, des întâlnit la sfârșitul secolului XIX⁵ și la începutul secolului XX⁶, înainte de a se manifesta, după cum constata istoricul de artă Petre Oprea, „o scădere vertiginoasă a construcțiilor de locuințe excesiv înzorzonate cu decorațiuni din repertoriul tuturor stilurilor, într-o îmbinare eclectică, hibridă, exprimând agresiv opulența, dorința frecvent ilustrată în perioada anterioară”⁷. Dată fiind apropierea Alexandriei de București, este de înțeles cum a putut capitala țării să exercite o influență asupra micului oraș de provincie.

Din punct de vedere arhitectural, clădirea, având doar parter, prezintă un plan funcțional, cu frontul de la stradă liniar și cu fațada principală întreruptă de rezalitul intrării. Ferestrele înalte, dreptunghiulare, realizează ritmul vertical, iar cornișa și frontoanele subliniază atributele orizontale ale fațadei. Frontoane semicirculare și triunghiulare încorporează fiecare fereastră, spațiul interior fiind decorat cu reliefuli în formă de

¹ Marius Marcu Lapadat, *Fețele ornamentului. Arhitectura bucureștenă în secolul 20*, Univers Enciclopedic, București, 2003, p. 13

² „În Valahia, summum-ul bărbăției și succesului pe câmpul de luptă îl întruhipa Mihai Viteazul. Vremea lui fusese studiată de Bălcescu și cântată în versuri de Eliade și Bolintineanu; cu el încercase să se identifice într-un fel domnitorul Gheorghe Bibescu, dacă nu prin fapte, măcar prin portul unei pelerine albe. Într-un cuvânt, Mihai era chipul adulat al vechimii și spre el se îndreptau preferințele artiștilor contemporani pentru întruhiparea idealurilor de libertate și unitate națională”, Adrian Silvan Ionescu, *Artă și document. Artă documentaristă în România secolului al XIX-lea*, Ed. Meridiane, București, 1990, p.237

³ Carmen Tănăsioiu, *Iconografia regelui Carol I. De la realitate la mit*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1999, pp.17-18

⁴ În anul 1906 s-au sărbătorit 1800 de ani de la cucerirea Daciei de către Traian, 40 de ani de domnie a regelui Carol I și 25 de ani de la proclamarea Regatului României; *Expozițiunea generală română din 1906, Clasificațiunea generală a obiectelor de expus*, București, 1906

⁵ „După Războiul de Independență (1877-1878), Bucureștiul înscrie în analele istoriei sale un avânt edilitar deosebit. [...] Concomitent se înregistrează între cei avuți o întrecere în construirea de locuințe fastuoase, folosindu-se un eclecticism de stiluri arhitectonice, cu o abundență de decorație interioară și exterioară...”, Petre Oprea *Picturile murale din două locuințe bucureștene construite în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea în „Revista Monumentelor Istorice”*, București, an XLII, nr. 1/1973, p. 64

⁶ George Leahu, *Lipsanii, centrul istoric al Bucureștilor*, Editura Arta Grafică, București, 1993, p. 27

⁷ Petre Oprea, *Sculpturi decorative de pe clădiri bucureștene de la începutul veacului XX în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”*, București, anul V, nr. 1-2/1995, p. 55

cochilie, decorație inspirată din modelul rococoului reînviat în stilul 1900. Cornișa clădirii este segmentată de un brâu în relief în două registre: cel superior este format dintr-o succesiune de console, în grupuri de două, cel inferior, ornamentat de o ghirlandă de elemente florale într-un relief accentuat. Medalionul cu efigia lui Carol I, situat pe ancadramentul semicircular al ușii este încadrat de două medalioane laterale sprijinite pe câte două console, bogat ornamentate cu ghirlande de flori și panglici cu frunze care încadrează efigiile a două personaje feminine. Aceste din urmă reprezentări se constituie într-un tip ornamental, cu caracteristici aproape standardizate, des întâlnit pe casele bucureștene a căror datare aproximativă este de sfârșit de secol XIX și început de secol XX.

Ceea ce ar fi putut să însemne o informație interesantă și poate sugestivă pentru acest demers o reprezintă cunoașterea identității comanditarului casei, însă nu există documente în arhive despre istoricul acestei clădiri. Drept proprietari ulteriori, în istoria orală sunt menționați Alexandru M. Ionescu, primar interimar pentru scurt timp în anul 1927, care a deținut casa până în 1940 și soții Gheorghe și Georgeta Moldoveanu, ca ultimi proprietari de dinaintea naționalizării ei în anul 1950.

Efigia de pe fațada principală a casei din Alexandria este singura de acest fel cu chipul lui Carol I de care avem cunoștință. Exemple similare din Muntenia Vechiului Regat se cunosc puține și toate redau imaginea lui Mihai Viteazul⁸. Una dintre acestea este executată în aceeași manieră și poate fi zărită imediat sub frontonul unei case de pe strada Crinului nr. 49 din Pitești (il. 3). La Curtea de Argeș, de asemenea, la o casă de pe strada Negru Vodă nr. 20, ies în relief din nișe de tip medalion, situate în registrul superior al unor pilaștri de colț, mici capete cu ceea ce pare a fi reprezentarea lui Mihai Viteazul (il. 4). Un al treilea exemplu de asemenea tip ornamental astăzi nu se mai păstrează și a decorat, se pare, o casă de pe strada Antim din București care a fost demolată în anii '80 ai secolului trecut. Toate aceste clădiri au ca datare aproximativă sfârșitul secolului al XIX-lea.

Din aceeași categorie, a preocupării pentru reprezentarea unor domnitori, pot fi menționate medalioanele în relief cu efigii ale lui Matei Basarab, Scarlat Calimachi, Alexandru Ipsilanti, Ioan Caragea și Alexandru Ioan Cuza, însă cu redarea din profil, care decorau interiorul casei lui

Petre Grădișteanu de pe strada Tudor Arghezi, nr. 48 din București înainte să fie demolată în anul 1972⁹. Acestea trebuie să fi îndeplinit rolul simbolic de evocare a trecutului, în timp ce imaginile lui Mihai Viteazul și a lui Carol I pot fi puse în legătură cu schimbările importante din viața politică și socială ale vremii iar iconologia lor să semnifice încrederea proprietarilor în perspectiva unui viitor optimist.

SUMMARY

Much less known in the king Carl's I iconography is a particular type of effigy – part of stucco work architectural ornamentation, not unquestionable but most likely to be the aged king's image – which adorns the entrance of a house built in the French eclectic style and located in Alexandria town, Teleorman county. This piece of decoration seems to carry a specific symbology, since it is so emblematic associated with the year of the construction, 1906, when there were celebrated 40 years of reign. Analogies with this kind of representation in Walachia during the Old Kingdom are few and the similarities only relate to the type of effigy, subject of display being in all the cases Mihai Viteazul.

⁸ Pentru informațiile inedite pe care mi le-au comunicat le mulțumesc doamnei Iozefina Postăvaru, istoric de artă, domnului arhitect Alexandru Mușescu și domnului arhitect Dan Ionescu.

⁹ Petre Oprea, *Picturile murale din două locuințe bucureștene construite în ultimul pătrar al secolului al XIX-lea* în „Revista Monumentelor Istorice”, București, an XLII, nr. 1/1973, p. 67



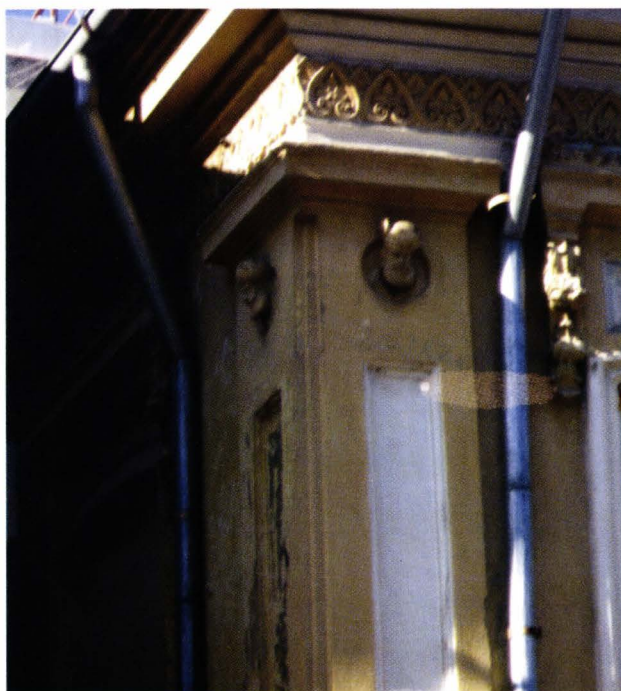
II. 1. Casa din Alexandria, str. Al. Colfescu, nr. 18



II. 2. Efigia regelui Carol I



II. 3. Casa din Pitesti, str. Crinului, nr. 49, detaliu fatada cu portretul lui Mihai Viteazul (foto Iozefina Postavaru)



II. 4. Casa din Curtea de Arges, str. Negru Voda, nr. 20, detaliu cu portretul lui Mihai Viteazul.